

Overzicht cultuurhistorische onderzoeken 2016

door Johan Abbink

- *G.J. van der Schee, Bouwhistorisch onderzoek Burgwal 80 en 81 (Van der Schee Bureau voor Bouwhistorisch Onderzoek, Kampen 2016)*

In 2016 is een omgevingsvergunning verleend voor het realiseren van vier wooneenheden in het pand Burgwal 80. Met huisnummer 81 heeft dit pand waarschijnlijk een gezamenlijke geschiedenis. Gezien de ligging aan de Burgwal, de historie van deze panden en de mogelijk aanwezige bouwhistorische waarden is een bouwhistorische opname opgesteld. De gemeente Kampen heeft dit onderzoek medegefinancierd. Het onderzoek is uitgevoerd door Van der Schee Bureau voor Bouwhistorisch Onderzoek te Kampen. Naast bouwhistorisch onderzoek zijn er in enkele balken ook boringen gedaan voor dendrochronologisch onderzoek. De resultaten bevestigen het vermoeden van een in oorsprong middeleeuws pand. Op enkele balken zijn schilderijen aangetroffen die in opdracht van de gemeente Kampen nog nader worden onderzocht. Geert Jan van der Schee gaat in zijn artikel in deze *Kamper Almanak* inhoudelijk uitvoerig in op het onderzoek. De balkschilderingen worden in het artikel van Richard Harmanni nader beschreven.

- *J. Dröge, Bouwhistorische opname Oudestraat 6 (Dröge Bureau voor Bouwhistorie, Leiden 2016)*

In opdracht van de gemeente Kampen heeft Dröge Bureau voor Bouwhistorie een bouwhistorische opname gemaakt van de voormalige protestantse Theologische Universiteit aan de Oudestraat.

De gebouwencomplexen Oudestraat 6 en Koormarkt 1 huisvestten tot voor kort de Protestantse Theologische Universiteit vestiging Kampen (PThUK), voorheen Theologische Universiteit Kampen (Oudestraat), daarvoor Theologische Hogeschool Kampen (Oudestraat). In 2012 verloren de gebouwen hun functie omdat de Universiteit verhuisde naar Amsterdam en Groningen. In het gebouwencomplex Oudestraat 6 was onder andere de bibliotheek gehuisvest.

Het gebouwencomplex van de voormalige Theologische Universiteit ligt in een bouwblok dat wordt omsloten door de Oudestraat, Muntplein, Hofstraat en de Geerstraat. Het complex ontwikkelde zich in meerdere bouwfases vanaf de Oudestraat en bestond aanvankelijk uit een woonhuis met naastgelegen tuin. Rond 1870 is gestart met de bouw van een nieuwe Theologische Hogeschool, tevens huisvesting voor een Gereformeerd Gymnasium naar plannen van de Kamper architect Willem Koch (1829-1922). De tweede fase volgt al iets meer dan twintig jaar later. Er komt een uitbreiding aan de rechterzijde in de Oudestraat in vergelijkbare eclectische trant naar plannen van een andere Kamper architect E.D.J. de Jongh jr. Een derde bouwfase volgt weer circa dertig jaar later. In 1923 komt er een grootschalige uitbreiding aan de achterzijde van het complex, op de hoek van het Muntplein en langs de Hofstraat. Voor deze uitbreiding wordt de Amsterdamse architect Commer de Geus (1889-1957) gevraagd. De keuze voor De Geus hangt waarschijnlijk samen met het feit dat diens vader voorzitter was van het curatorium. Opvallend is dat de bekende 'gereformeerde' architect Tjeerd Kuipers toch als adviseur wordt aangetrokken. Zijn invloed is echter niet geheel duidelijk. Hij ontwerpt in ieder geval de twee grote glas-in-lood vensters in de grote aula. In 1979 volgt de bouw van het bibliotheekdepot aan de noordzijde van de binnenplaats naar een ontwerp van het Deventer architectenbureau Roebbers en Klein Douwel. Kort daarop volgt nog een ingrijpende wijziging (modernisering) van de vleugel langs de Oudestraat door hetzelfde architectenbureau. In 1993 worden de kantine en keuken in het vroegere achterhuis van Oudestraat 4 nog verbouwd. Ook het pand Hofstraat 5 wordt dan uitgebreid en verbouwd.

Aan de Oudestraat bevindt zich een lange vleugel met twee bouwlagen en een zolder onder een schilddak. Aan de achterzijde hiervan zijn de overige bouwmassa's gegroepeerd rond een binnentuin met aan de noordzijde het boekenmagazijn van de bibliotheek. De hoek van het Muntplein wordt ingenomen door een tweelaags bouwdeel met een hoog zadeldak.

De gevels aan de Oudestraat zijn opgemetseld met een rode baksteen (Waalformaat) en rijk voorzien van hoekblokken, gepleisterde omlijstingen en dito gevellijst. De gevels van de uitbreiding in 1923 zijn opgetrokken in kruisverband met een paarsrode baksteen (Waalformaat). De gevels aan het Muntplein en in de Hofstraat zijn van de plint tot de cordonband opgemetseld met 'blauw gezande Limburgse klinkers'. De plinten en cordonbanden zijn van Beiers graniet; de overige banden, hoekblokken en sluitstenen zijn van Obernkirchner zandsteen.

Gevelaanzicht Koornmarkt 1 na realisatie van de herbestemming tot zorghotel en -appartementen. Foto Johan Abbink.

Van de indeling en oorspronkelijke aankleding met kenmerkende eclectische decoraties is op de begane grond vrijwel niets meer zichtbaar. Het huidige beeld ontstond bij de verbouwing van 1981. In de rest van het gebouwencomplex zijn nog wel delen van de oorspronkelijke bouwstructuur en afwerking bewaard gebleven.

Het complex vormt een belangrijke herinnering aan het verleden van Kampen als vestigingsplaats van de Theologische Hogeschool van de vroegere Gereformeerde Kerken in Nederland. Er is daarom sprake van hoge algemene historische waarden. De voorgevel is beeldbepalend in de gevelwand aan de westzijde van de Oudestraat en heeft daarom hoge stedenbouwkundige waarden. De bouwmassa en de gevels aan het Muntplein en rond de binnenplaats van de uitbreiding van 1923 hebben ook hoge stedenbouwkundige, ensemble- en architectuurhistorische waarden.

Het gebouwencomplex is inmiddels aangekocht door een derde partij, die van plan is de leegstaande gebouwen een nieuwe passende (centrum)bestemming te geven. Uitgewerkte plannen zijn op dit moment nog niet bij de gemeente Kampen bekend.

- *E.J. Krouwel, Bouwhistorisch onderzoek Koornmarkt 1 (Stichting BOEI restaureren en herbestemmen van Cultureel Erfgoed, Amersfoort 2016)*

Het in kaart brengen van de cultuurhistorische waarden was één van de voorwaarden in de omgevingsvergunning die in 2016 is verleend voor de herbestemming van de Koornmarktkazerne. Het bouwhistorisch onderzoek is uitgevoerd door BOEi (Evert Jan Krouwel) in opdracht van Schavast Projectontwikkeling. In de tweede helft van 2016 is gestart met de uitvoering van het project. Het complex wordt getransformeerd tot zorgappartementen en zorghotel.

Naast het eerder beschreven gebouwencomplex Oudestraat 6 maakte het gebouwencomplex Koornmarkt 1 onderdeel uit van de huisvesting van de Protestantse Theologische Universiteit, vestiging Kampen (PThUK). Koornmarkt 1 is een complex van drie rijksmonumenten met een rijke geschiedenis. Op historische kaarten is dit perceel, dat ligt tussen de Bovenkerk en de Koornmarktspoort, duidelijk zichtbaar.

Het gebouwencomplex bestaat uit drie L-vormige bouwvolumes uit verschillende bouwperiodes. Het oudste deel van het complex staat op de hoek van de Koornmarkt en de Prinsenstraat (tweede helft 18de eeuw). Het is van oorsprong een woonhuis. Verschillende bronnen spreken van een patriciërshuis dat eigendom was van de familie Van der Merwede; een Kamper regentengeslacht. Vanaf 1828 heeft het gebouw een onderwijsfunctie gehad. Rechts daarvan, richting Bovenkerk, bevindt zich een tweede bouwvolume (gebouwd 1820-1828). In 1910 is het laatste L-vormige deel gerealiseerd in zuidelijke richting. Dit bouwvolume is in verhouding het grootste van de drie. Qua vormgeving is getracht aan te sluiten bij de al aanwezige gebouwen. Met de bouw van de serre (1912) wordt de wat frivole chaletstijl geïntroduceerd, die afwijkt van de bestaande, meer traditionele bebouwing. Het huidige complex bestaat uit zes collegezalen, vier lokalen, diverse kantoorruimten en een kantine.

Het gebouw heeft verschillende onderwijsfuncties gehad. Van 1828 tot 1883 was het een middelbare school, tussen 1884 en 1971 een militair scholingsinstituut (de Koornmarktkazerne met de Hoofdcursus) en tussen 1971 en 2012 huisvestte het de Theologische Hogeschool/Universiteit. Eind 1982 vindt een forse verbouwing plaats met onder andere het wijzigen van de gevels aan de Prinsenstraat, het dichtstorten van kelders, het inbrengen van betonvloeren en systeemplafonds. Het gebouw uit 1910 krijgt dezelfde behandeling, maar hier is meer van het oorspronkelijke interieur bewaard gebleven.

Van de drie bouwvolumes is de oorspronkelijke indeling nog redelijk goed intact. Van de bouwvolumes aan de Koornmarkt zijn geen monumentale interieuronderdelen meer aanwezig. Van het bouwvolume uit 1910 is de interieurafwerking van de voormalige eetzaal en kantine (getimmerde plafonds, schouw, bar) goed bewaard gebleven. De cultuurhistorische waarden van het complex zitten vooral in het exterieur (bouwmassa en gevelaanzichten) en de aangebouwde serre. De waarden van het interieur zitten vooral in de bouwstructuren met (deels) historische balklagen en kapconstructies en verder in de houten interieurelementen van de barruimte en het getimmerde plafond en de schouwpartij van de voormalige eetzaal.

Door de gemeente Kampen is een omgevingsvergunning afgegeven voor het realiseren van een zorghotel en zorgappartementen. Bij de nieuwe indeling en afwerking is rekening gehouden met de bestaande bouwstructuur en de waardevolle interieurelementen. Daarmee is dit een goed voorbeeld van een herbestemming van een monumentaal gebouwencomplex.